

OHJATTU HARJOITTELU VARHAISKASVATUKSEN KOULUTUKSESSA

Kasvatustieteiden laitos
Varhaiskasvatustiede
17.12.2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SISÄLLYS

1. ALKUSANAT	4
2. OHJATUT HARJOITTELUT.....	5
2.1 Harjoittelujen kokonaisuus	5
2.1.1 Varhaiskasvatuksen opettajan kandidaattiohjelma / kasvatustieteen kandidaatin koulutuksen harjoittelut	6
2.1.2 Varhaiskasvatuksen maisterikoulutuksen harjoittelu.....	8
2.2 Harjoittelujen tavoitteet ja portfoliotyöskentely	8
2.3 Harjoittelujen ohjaus ja arviointi.....	9
2.4 Eettisyys ja vaitiolovelvollisuus harjoitteluissa	10
2.5 Ohjattujen harjoittelujen kehittäminen.....	11
2.6 Harjoittelukohtaiset poikkeustilanteet.....	12
3. OPISKELIJOIDEN JA OHJAAJIEN TERVEISIÄ.....	13
LÄHTEET	16
LIITTEET	17

1. ALKUSANAT

Tässä oppaassa kerrotaan Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatustieteen oppiaineen ohjatuista harjoitteluista varhaiskasvatuksen opettajan (kasvatustieteen kandidaatti) ja kasvatustieteen maisterin koulutusohjelmissa. Opas on tarkoitettu ensisijaisesti varhaiskasvatuksen opiskelijoille, mutta myös ohjatun harjoittelun ohjaajille sekä muille harjoitteluissa ja niiden suunnitteluissa osallisina oleville henkilöille. Oppaan tarkoituksena on antaa kokonaiskuva erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan koulutusohjelman harjoittelujen rakenteesta, perusteista ja käytänteistä.

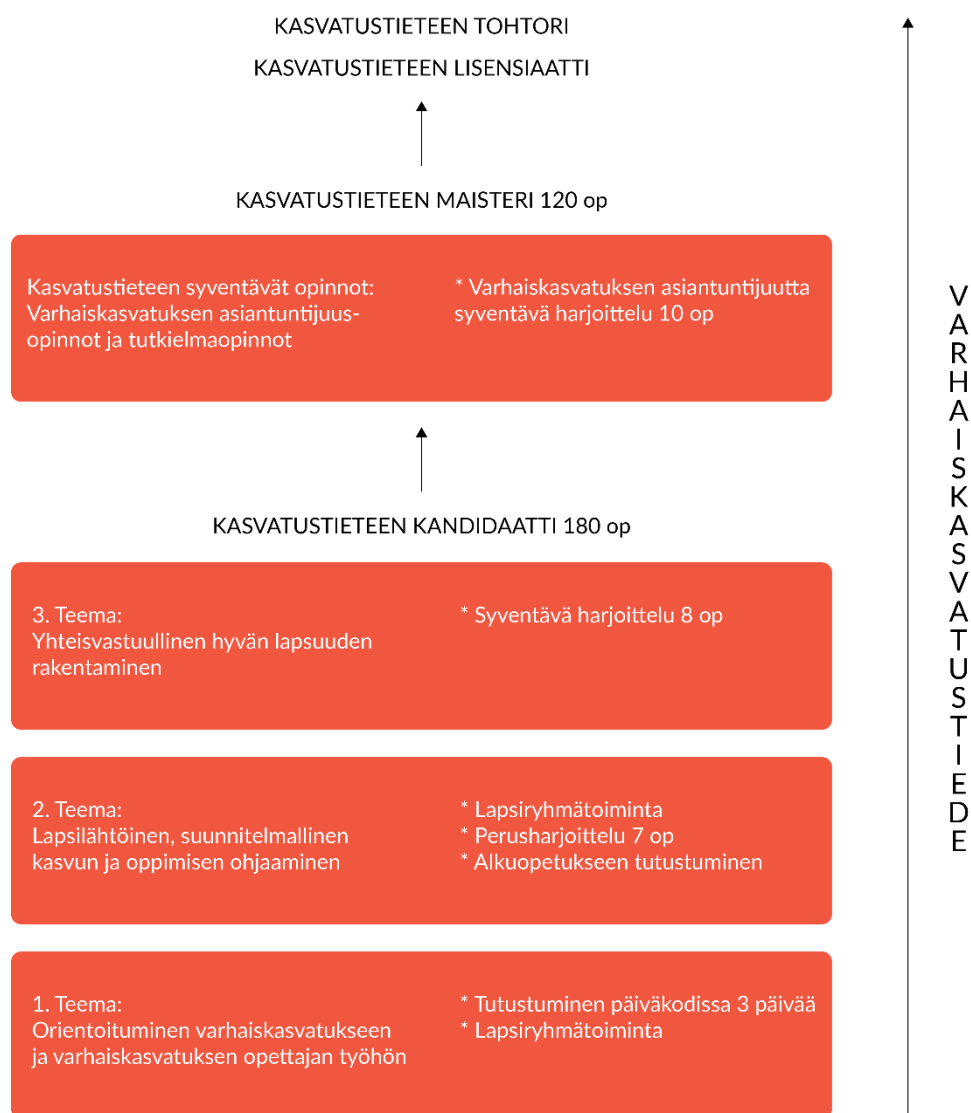
Aluksi esitellään lyhyesti varhaiskasvatuksen koulutusta ja siihen sisältyvien ohjattujen harjoittelujen kokonaisuutta. Tämän jälkeen kerrotaan ohjattujen harjoittelujen toteutukseen liittyvistä asioista, kuten tavoitteista ja arvioinnista sekä harjoittelun ohjausta koskevista periaatteista. Lisäksi oppaaseen on koottuna varhaiskasvatuksen opiskelijoiden ja harjoittelun ohjaajien ajatuksia harjoitteluista. Oppaan lopussa liitteenä on harjoitteluun liittyvä sanasto (Liite 1).

2. OHJATUT HARJOITTELUT

2.1 Harjoittelujen kokonaisuus

Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatuksen koulutuksessa (varhaiskasvatustieteen oppiaine) voi opiskella kasvatustieteen kandidaatiksi (180 op) varhaiskasvatuksen koulutuksessa sekä kasvatustieteen maisteriksi (120 op). Varhaiskasvatuksen koulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehittymistä varhaiskasvatuksen asiantuntijoiksi. Tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia kasvaa omaa toimintaansa, ajatteluaan ja osaamistaan tarkastelevaksi sekä kehittäväksi ammatillaiseksi ja asiantuntijaksi kasvatuksen ja koulutuksen eri konteksteissa. Varhaiskasvatuksen koulutuksen sisällöllinen kokonaisuus rakentuu vuosikursseittain tietyn teeman ympärille. Nämä sisällölliset teemat ja ohjatut harjoittelut on havainnollistettu seuraavalla sivulla olevassa kuviossa 1.

Varhaiskasvatuksen koulutukseen sisältyy kaksi ohjattua harjoittelua päiväkodissa. Maisterikoulutukseen sisältyy yksi harjoittelu, joka suuntautuu aikuisten ohjaamiseen ja opettamiseen sekä varhaiskasvatuksen kehittämistehtäviin. Harjoitteluja on kuvattu tarkemmin luvussa 3. Ohjatuista harjoitteluista, teema-alueista ja niiden toteuttamisesta voi lukea tarkemmin esimerkiksi varhaiskasvatuksen koulutuksen opetussuunnitelmasta ja opetusohjelmasta, jotka löytyvät [koulutuksen verkkosivuilta](#).

KUVIO 1. Koulutuksen teema-alueiden jatkumo ja harjoittelut teema-alueittain.

2.1.1 Varhaiskasvatuksen opettajan kandidaattiohjelma / kasvatustieteen kandidaatin koulutuksen harjoittelut

Ohjattujen harjoittelujen kuvaus

Varhaiskasvatuksen opettajankelpoisuuden antavaan kasvatustieteen kandidaattikoulutukseen sisältyy harjoittelua yhteensä 15 opintopistettä. Harjoittelujen oppimisympäristöinä ovat päiväkodit. Varhaiskasvatuksen koulutus tekee yhteistyötä alueen muiden varhaiskasvatusalan oppilaitosten, Jyväskylän kaupungin ja lähikuntien päiväkotien sekä lukuisten yksityisten päiväkotien kanssa. Harjoitteluiden suhteen tehdään yhteistyötä myös Kuopion ja Kokkolan kaupunkien kanssa. Koulutus varaa opiskelijoille harjoittelupaikat Jyväskylän seudulta ja harjoittelupaikat jaetaan arpomalla. 0–9-vuotiaiden lasten vanhemmilla on mahdollisuus esittää toive harjoittelupaikasta.

Opiskelija voi suorittaa harjoittelunsa joko kehittäjäpäiväkodissa tai harjoittelupäiväkodissa. Valitessaan kehittäjäpäiväkodin, opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa sekä perusharjoittelu, että syventävä harjoittelu samassa päiväkodissa. Tällöin lasten ikäryhmä ja ohjaava opettaja vaihtuvat. Kun opiskelija valitsee molempien harjoittelujen suorittamisen kehittäjäpäiväkodissa, opiskelijan orientoituminen syventävään harjoitteluun helpottuu, kun harjoittelun toimintaympäristö on tuttu aiemmasta harjoittelusta. Opiskelija voi valita harjoittelujensa toteutustavaksi myös *vaihtuvan päiväkodin*, jolloin opiskelijan harjoittelupäiväkoti vaihtuu molemmissa harjoituksissa. Vaihtuva päiväkotitoimintatapa -vaihtoehdossa opiskelija saa kokemusta erilaisista päiväkodeista, niiden oppimisympäristöistä ja toimintatavoista.

Ohjattuihin harjoitteluihin sisältyy vierailukäynti toisen opiskelijan päiväkotiin. Tällöin opiskelijat saavat kokemusta päiväkotien erilaisista toimintaympäristöistä ja vertaiskeskustelu tukee opiskelijoiden oppimista. Vierailukäynneistä ohjeistetaan tarkemmin harjoittelukohtaisesti.

Ensimmäisen opiskeluvuoden syksyllä KTKP030 Osaaminen ja asiantuntijuus -opintojaksoon sisältyen opiskelija tutustuu päiväkodissa varhaiskasvatukseen ja sen toimintaympäristöön (3 pv) kolmannen vuosikurssin opiskelijan (mentorin) ohjauksessa. Ensimmäisen opiskeluvuoden keväällä ja toisen opiskeluvuoden syksyllä opiskelijoilla on pedagogiset opintojaksot, joiden osana harjoitellaan havainnointia, toiminnan suunnittelua, ohjausta ja arviointia lapsiryhmille pääasiassa yliopiston tiloissa. Tästä käytetään nimitystä lapsiryhmätoiminta.

VAAM3019 Perusharjoittelu

Laajuus: 7 op

Ajankohta: 2. vuoden kevätlukukausi

Jakson kuvaus: Opiskelija hahmottaa lapsen erilaiset kasvu ympäristöt, syventää tietämystään varhaiskasvatuksen eri oppimisympäristöistä sekä varhaiskasvatuksen opettajan työn moniulotteisuudesta. Opiskelija oppii monipuolisesti havainnoimaan, suunnittelemaan, ohjaamaan ja arvioimaan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa sekä refleктоimaan ammatillista kehittymistään ja opettajuuttaan.

Perusharjoittelun oppimisprosessiin integroituu sisällöiltään VAAM1221 Esi- ja alkuopetuksen pedagogiikka (6 op) -opintojakso. Perusharjoitteluun osallistuminen edellyttää VAAM 1211 Varhaisvuosien pedagogiikka (5 op) -opintojakson sekä VAAM1221 -opintojakson lapsiryhmätoiminnan suorittamista hyväksytysti.

VAAM3020 Syventävä harjoittelu

Laajuus: 8 op

Ajankohta: 3. vuoden syyslukukausi

Jakson kuvaus: Opiskelija syventää pedagogista asiantuntijuuttaan. Opiskelija hahmottaa varhaiskasvatuksen moniammatillisen ja yhteisöllisen luonteen sekä perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkityksen. Lisäksi opiskelija saa valmiuksia pedagogisen kehittämistyön ohjaamiseen sekä syventää omaa käyttöteoriaansa jäsentämällä edelleen omaa oppimiskäsitystään ja pedagogista ajatteluaan.

Syventävän harjoittelun oppimisprosessi integroituu erityisesti VKTA1029 Pedagoginen asiantuntijuus ja tiimi-johtajuus -opintojaksoon sekä VAAM1250 Perhe ja yhteistyö -opintojaksojen sisällöllisiin teemoihin.

Syventävään harjoitteluun osallistuminen edellyttää VAAM1211 Varhaisvuosien pedagogiikka ja VAAM1221 Esi- ja alkuopetuksen pedagogiikka -opintojaksojen sekä VAAM3019 Perusharjoittelun opintojen suorittamista hyväksytysti.

2.1.2 Varhaiskasvatuksen maisterikoulutuksen harjoittelu

Harjoittelun kuvaus

Maisterikoulutukseen sisältyy kymmenen opintopisteen harjoittelu, joka toteutetaan joko A) aikuisten opettamiseen ja oppimisen ohjaukseen sekä varhaiskasvatusalan kehittämiseen suuntautuen tai B) vahvemmin varhaiskasvatusalan kehittämiseen suuntautuen. Harjoittelupaikkansa opiskelija hankkii itse.

VKTS3010 Varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta syventävä pedagoginen harjoittelu tai

VKTS3015 Varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta syventävä harjoittelu

Laajuus: 10 op

Ajankohta: maisteriopintojen 2. vuosi

Jakson kuvaus: Maisteriopintojen ohjattu harjoittelu tapahtuu varhaiskasvatuksen alaan liittyvissä kehittämis-, tutkimus-, koulutus- tai hallinnollisissa tehtävissä. Opintojaksojen tavoitteena on saada valmiuksia erityisesti varhaiskasvatusalan kehittämistyöhön ja jatkuvan oppimisen ohjaamiseen. Opintojaksoilla laaditaan henkilökohtainen työssäoppimisen suunnitelma (TOPS). Maisteriopintojen harjoittelujaksot voidaan suorittaa joko A) osana opettajan pedagogisia opintoja opintojaksona VKTS3010, jolloin siihen sisältyvät aikuisten opettamiseen ja oppimisen ohjaukseen suuntautuvat opinnot (mm. aikuisryhmälle suunnattu opetuskokeilu) sekä kehittämis-tehtävä tai B) ei-pedagogisena opintojaksona VKTS3015, jolloin se suuntautuu varhaiskasvatusalan kehittämis-tehtäviin. Opiskelija saa VKTS3010 Varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta syventävä pedagoginen harjoittelu – opinnot suoritettuaan myös kelpoisuuden aikuiskouluttajan ja –opettajan tehtäviin.

2.2 Harjoittelujen tavoitteet ja portfolio työskentely

Ohjatut harjoittelut kytkevät tutkimustietoa ja käytännöllistä tietoa vastavuoroiseen prosessiin. Tätä ohjataan ja tuetaan harjoittelukohtaisilla oppimistehtävillä, joiden tavoitteena on harjoittelujaksoa edeltävien ja sitä seuraavien opintojaksojen ydinsisältöjen ja tavoitteiden kytkeminen työelämässä tapahtuvaan oppimiseen. Koulutuksen erilaiset opintojaksot sekä ohjatun harjoittelun sisällöt ja tavoitteet integroituvat kokonaisuudeksi. Opis-

kelija saa harjoittelun kautta erityisesti kokemuksellista pohjaa jatkuvalle oppimiselleen ja asiantuntijuuden kehittymiselle. (Ks. Liina-maa 2014, 17.) Harjoitteluissa keskeistä on opiskelijan oman toiminnan reflektointi, itsearviointi. Tavoitteena on myös, että opiskelija oppii työskentelemään moniammatillisissa työyhteisöissä.

Opetussuunnitelmassa on jokaiselle ohjatulle harjoittelujaksolle yleiset tavoitteet, jotka liittyvät kyseisen vuosikurssin opintojen teema-alueeseen. Harjoitteluille asetetut yleiset tavoitteet syventyvät koulutuksen edetessä, ja näin ollen edellisen harjoittelujakson suorittaminen on pohjana seuraavan harjoittelun tavoitteiden saavuttamiselle. Opiskelija laatii yleisiin tavoitteisiin pohjautuen omat henkilökohtaiset oppimistavoitteensa harjoittelulle. Tavoitteita voidaan tarkentaa yhdessä koulutuksen ohjaavan opettajan kanssa käytävässä alkukeskustelussa sekä päiväkodin ohjaavan opettajan kanssa harjoittelun aikana. Harjoittelun aikana voi syntyä myös uusia oppimistavoitteita.

Harjoittelujaksoihin sisältyvät oppimistehtävät ovat ohjaamassa ja tukemassa opiskelijan oppimista harjoittelujakson tavoitteiden suunnassa. Tällaisia tehtäviä ovat muun muassa harjoittelupaikan ja sen toimintakulttuurin esittely, pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus, lapsihavainnointi sekä harjoitteluprosessin kohdentuva itsearviointi. Pedagogista toimintaa koskevat kirjalliset suunnitelmat arviointineen ovat osa opiskelijan ammatillisesta kehittymisestä kertovaa dokumentointia. Kirjalliset suunnitelmat ja niiden reflektiivinen tarkastelu ovat myös tärkeitä yhteistyön välineitä kasvattajatiimin sekä ohjaajien kanssa. Harjoitteluihin saattaa liittyä tehtäviä myös toisilta opintojaksoilta, jotka tukevat harjoittelua. Lisäksi opiskelija rakentaa harjoitteluiden aikana omaa henkilökohtaista pedagogista käyttöteoriaansa, joka sisältää pohdintaa hänen kasvatuksellisista arvoistaan sekä ihmis-, oppimis- ja tiedonkäsitteistään. Harjoittelun oppimistehtävät kootaan harjoitteluportfolioksi, jonka tavoitteena on tukea opiskelijan asiantuntijuuden kehittymistä. Varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijat työstävät Vaka ePortfoliota opintojensa aikana. Harjoitteluportfolion lisäksi tämä ePortfolio työskentely tukee oman ammatillisen kehittymisen ja asiantuntijuuden rakentumisen prosesseja. Vaka ePortfolioon opiskelija dokumentoi omaa kehittymistään opettajana ja asiantuntijana.

2.3 Harjoittelujen ohjaus ja arviointi

Koulutukseen sisältyvä harjoittelu on ohjattua harjoittelua. Ennen harjoittelua opiskelijalle nimetään kaksi ohjaavaa opettajaa. Koulutuksen ohjaavan opettajan kanssa opiskelija käy aloituskeskustelun ennen harjoittelua. Keskustelussa käydään läpi ja tarkennetaan muun muassa opiskelijan henkilökohtaiset oppimistavoitteet harjoittelulle. Perusharjoittelussa koulutuksen ohjaava opettaja käy opiskelijan harjoittelupäiväkodissa ohjaamassa opiskelijaa ja havainnoimassa opiskelijan työskentelyä päiväkodissa. Syventävässä harjoittelussa ohjausajattelussa korostuu vertaisoppimisen periaate. Harjoittelujakson aikana kolme opiskelijaa, heidän päiväkotien ohjaavat opettajansa sekä koulutuksen ohjaava opettaja tapaavat niin sanotussa välitapaamisessa, jossa keskeisenä teemana ovat pedagogisen suunnittelun ja varhaiskasvatuksen ajankohtaiset kysymykset.

Päiväkodin ohjaava opettaja on opiskelijan ohjaajana koko harjoittelupaikassa toimimisen ajan. Harjoittelun vastuuhjaajalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajankoulutus ja/tai hänellä tulee olla kelpoisuus toimia varhais-

kasvatuksen opettajana. Opiskelijan ohjaus toteutuu kasvattajatiimissä moniammatillisena yhteistyönä. Opiskelijalle nimetään myös varaohjaaja, joka ohjaa opiskelijaa varsinaisen ohjaajan ollessa estynyt toimimaan ohjaajana. Harjoittelun alussa, puolivälissä ja lopussa on opiskelijan ja päiväkodin ohjaavan opettajan yhteinen ohjauskeskustelu, jossa pohditaan harjoittelun tavoitteita, etenemistä ja opiskelijan kehittymistä omassa opettajuudessaan. Ohjauskeskusteluun voi osallistua myös muita kasvattajatiimin jäseniä, jos näin sovitaan. Lisäksi on tärkeää ja toivottavaa, että arjessa järjestyy päivittäin lyhyitä keskusteluhetkiä.

Harjoittelujakson jälkeen käydään vielä harjoittelua koskeva loppukeskustelu, jossa opiskelija tai opiskelijoiden vertaisryhmä sekä koulutuksen ohjaava opettaja keskustelevat opiskelijoiden portfolioiden ja kokemusten pohjalta ohjatun harjoittelun kokonaisuuden toteutumisesta.

Päiväkodissa käytävissä ohjauskeskusteluissa tulee yhteisen keskustelun lisäksi täyttää koulutukseen palautettava harjoittelun arviointilomake, joka jaetaan opiskelijalle harjoittelutehtävien yhteydessä. Arviointilomakkeen tarkoituksena on tukea sitä, että opiskelija oppii tiedostamaan omia resurssejaan ja vahvuusalueitaan sekä toiminnan kehittämisalueitaan. Harjoittelua arvioitaessa huomioidaan harjoittelun yleiset ja opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet, sekä ohjaajien ja opiskelijan näkemykset. Arviointilomake palautetaan koulutukseen, sillä se on dokumentti harjoittelun suorittamisesta. Sanallisen arvioinnin lisäksi harjoittelu arvioidaan joko hyväksytyksi tai täydennettäväksi. Koska harjoittelu on aina yksilöllinen oppimisprosessi, on opiskelijan joskus perusteltua täydentää harjoittelujaksoaan lisäharjoittelulla. Tästä sovitaan ohjaajien ja opiskelijan kanssa erikseen.

Opiskelijan oppimisen kannalta keskeistä on koko harjoittelun aikainen toimintaympäristö ja siinä toimiminen. Erityisen tärkeäksi on todettu opiskelijan ja ohjaajan sekä koko kasvattajatiimin välinen ohjauksellinen suhde. Ohjauksessa korostetaan opiskelijan oppimisen tukemista ja ohjausta moniammatillisena tiimityönä. Koko harjoittelujakson kannalta keskeistä on yhteistyön ja harjoittelun aloitusvaihe, jossa luodaan lähtökohdat koko ohjatun harjoittelun oppimiselle ja vuorovaikutukselle. Ohjaus- ja vuorovaikutussuhteiden rakentuminen on vastavuoroinen prosessi, jossa on tärkeää tiedostaa paitsi koko toimintaympäristön ja henkilöstön vastuu, myös opiskelijan oma aktiivisuus ja vastuu omasta oppimisprosessista sekä yhteistyön edellytyksistä. (Ks. Liinamaa 2014.)

2.4 Eettisyys ja vaitiolovelvollisuus harjoitteluissa

Eettisyys ja eettiset kysymykset liittyvät vahvasti varhaiskasvatuksen asiantuntijan työhön. Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää työn eettisen luonteen jo opintojensa aikana. Ohjatussa harjoittelussa opiskelijalta odotetaan vastuullisuutta ja luottamuksellisuutta, sekä eettisesti kestäväää toimintaa lasten, perheiden, työyhteisön jäsenten sekä yhteistyötahojen kanssa.

Jokaista varhaiskasvatusalan työntekijää sitovat lainsäädäntömme määräykset, muun muassa Varhaiskasvatuslaki (540/2018). Lain mukaan harjoittelussa oleva opiskelija on vaitiolovelvollinen tietoonsa tulevista salassa pidettävistä tiedoista. Vaitiolovelvollisuus tarkoittaa käytännössä muun muassa sitä, että lapsista ja perheistä ei puhuta harjoittelupaikan ulkopuolella. Opiskelijan on myös hyvä tiedostaa, että vaitiolovelvollisuuden ohella

varhaiskasvatuksen ammattilaisella on kuitenkin lain mukainen velvollisuus tiedonantoon esimerkiksi lastensuojelutapauksissa (ks. *Lastensuojelulaki 417/2007*). Eettisyyteen liittyviä velvoitteita on esimerkiksi varhaiskasvatuksen alaa koskevissa laeissa ja toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Näistä sisällöistä keskustellaan tarkemmin ennen perusharjoittelua.

2.5 Ohjattujen harjoittelujen kehittäminen

Ohjatut harjoittelut ja niiden kehittäminen edellyttävät alan koulutuksen ja varhaiskasvatuksen työelämän tiivistä yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen harjoitteluiden kehittämisessä toimintatapoja ja yhteistyömuotoja ovat muun muassa seuraavat:

1. *Harjoittelun kehittämistyöryhmä* Harke. Työryhmään kuuluvat koulutuksen edustajat kokoontuvat noin kerran kuukaudessa. Työryhmä käsittelee kokouksissaan harjoitteluihin liittyviä kysymyksiä, kuten harjoittelujen sisältöjä ja ohjauskäytäntöjä, kehittäjäpäiväkotiyhteistyötä sekä opiskelijoiden yksilökohtaisia harjoitteluihin liittyviä hakemuksia. Iso-Harke työryhmässä on edellä mainittujen lisäksi mukana opiskelijajäsenet ja varhaiskasvatuksen työelämän edustajia. (ks. Iso-Harke edustajat lukuvuonna 2020–2021 liite 2). Iso-Harke kokoontuu noin kerran lukuvuodessa.
2. *Oppilaitosten yhteistyöryhmä*, jossa on mukana Jyväskylän seudun varhaiskasvatusalan koulutusten edustajia. Työryhmä organisoii harjoittelupaikkojen jakoa oppilaitosten kesken.
3. *Harjoittelukohtaiset orientaatioiltpäivät*, joihin kutsutaan ohjattuun harjoitteluun lähtevät opiskelijat ja heidän ohjaavat opettajansa päiväkodeista. Orientoivaan iltpäivään on tervetullut kuulemaan harjoittelukohtaisista asioista myös tiimin jäsen tai päiväkodinjohtaja.
4. *Harjoitteluista kerättävä palaute*, jota harjoittelujaksojen vastuupettajat keräävät harkintansa mukaan opiskelijoilta, päiväkotien ohjaavilta opettajilta tai koulutuksen ohjaavilta opettajilta. Kerätyt palautteet käydään huolellisesti läpi ja harkitaan, millaisia muutoksia harjoitteluihin tehdään.
5. *Kehittäjäpäiväkotien verkosto*, johon kuuluvat Yhdessä! Varhaiskasvatuksen harjoittelupäiväkotitoiminnan kehittämishankkeessa mukana olevat päiväkodit ja esiopetusyksiköt. Verkosto osallistuu ohjattujen harjoitteluiden kehittämistyöhön.

Kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksen työelämän ja koulutuksen välisessä yhteistyössä etsitään ja rakennetaan vastavuoroisia toimintamuotoja. On tärkeää hahmottaa ja tiedostaa, että ohjatut harjoittelut mahdollistavat niiden hyödyntämisen myös koko kasvattajatiimin ja opiskelijan yhteisenä, vastavuoroisena oppimisprosessina (Liinamaa 2014). Ohjattujen harjoittelujen yhteydessä järjestetään myös ohjaaville opettajille ja kasvattajatiimien jäsenille koulutusta opiskelijan oppimisen ohjaukseen liittyen. Näissä koulutuksissa korostuu työnohjaussellisen työskentelyn luonne.

Ohjattujen harjoittelujen lisäksi yhtenä kehittämisen teemana on kytkeä koulutuksen aikana tehtävät opinnäytetyöt, eli kandidaatin- ja pro gradu -tutkielmat, ja sivuaineopinnot, kuten Kielitietoisien ja monikielisen pedagogiikan opinnot ja varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnot, osaksi varhaiskasvatuksen kehittämistä työelämässä

ja laajemminkin yhteiskunnassa. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden osallistumista työelämän kehittämisprojekteihin sekä lisätä tutkimusyhteistyötä.

2.6 Harjoittelukohtaiset poikkeustilanteet

Hyvin perustellusta syystä opiskelija voi suorittaa ohjattujen harjoittelujen opinnot poikkeuksellisesti. Hänen tulee hakea muutoksia Harke-ryhmältä. Muutokset voivat koskea seuraavia asioita:

- harjoittelun ajankohta
- harjoitteluympäristöön liittyvät erityispiirteet (esim. terveyteen liittyvät tekijät)

Opiskelija toimittaa Harke-lomakkeeseen täytetyn hakemuksen, jossa hän esittää perustelut harjoittelun poikkeukselliseen toteutukseen. Hakemukset lähetetään Harke-sähköpostiin (var-harke@jyu.fi) oppiaineen verkkosivuilla ilmoitettuna ajankohtina. Tarkemmat hakuohjeet ja harjoittelun suorittamisen linjaukset löytyvät [koulutuksen verkkosivuilta](#).

3. OPISKELIJOIDEN JA OHJAAJIEN TERVEISIÄ

Tähän lukuun on koottu varhaiskasvatuksenopettajaopiskelijoiden, päiväkodin työtiimin sekä koulutuksen ohjaavan opettajan ajatuksia harjoitteluista. He pohtivat seuraavia kysymyksiä:

1. *Millaista on olla harjoittelussa?*
2. *Mitä ajatuksia sinulla on harjoittelun ohjauksesta?*
3. *Mitkä asiat ovat tukeneet sinua harjoittelu(je)n aikana?*
4. *Terveisesi harjoitteluun lähtevälle?*

Varhaiskasvatuksenopettajaopiskelijan ajatuksia

1. Vaikka harjoittelut ovat raskaita, niin ne ovat vaikuttavia kokemuksia. Avainasioita harjoitteluun lähtiessä ovat mielestäni oma aktivoituminen ja oman asenteen sisäistäminen. Ensimmäiseen harjoitteluun menin epävarmana omista taidoistani, mutta vähitellen sain varmuutta toimintaani. Tärkeää minulle oli ymmärtää ja asennoitua harjoitteluun siten, että olen täällä oppimassa, minun ei tarvitse osata tätä! Oma asenne on tärkeä siinäkin mielessä, että kunnioittaa työyhteisöä. Harjoittelutehtäviin kannattaa asennoitua siten, että tekee niitä itseään varten.
2. Päiväkodissa saamani ohjaus on ollut tärkeää. Harjoittelun alussa oli hyvä sopia keskusteluiden määräästä ja ajankohdista, ja ne kannatti kirjata ylös koulutuksesta annettuun lomakkeeseen. Sitten harjoittelun kuluessa saattoi pyytää ohjaajalta arjen keskellä aikaa sovituille keskusteluille. Ohjauksen saamisessa on myös opiskelijalla vastuu siinä, että hakeutuu päivän aikana lyhyiksi hetkiksi juttelemaan ohjaajan kanssa. Päiväkodissa ohjaajalle kannattaa rohkeasti kertoa harjoitteluun liittyvistä ajatuksistaan. Esimerkiksi itse huomasin tekeväni orientoivassa harjoittelussa asioita, joita osasin. Perusharjoittelun alussa sanoin ohjaajalleni, että musiikki ei ole minun vahvuusalueeni. Tähän ohjaajani totesi, että sinähän sitten vedätkin kaikki musiikkituokiot! Ensin ajatus kauhistutti minua, mutta rohkaistuin kun ymmärsin, että juuri tätä vartenhan harjoittelu on: minä olen harjoittelemassa ja nyt minulla on oivallinen tilaisuus opetella minulle vaikeaa asiaa.
3. Itselle on ollut tärkeää se, että on pystynyt jakamaan asioita opiskelukavereiden kanssa. Totta kai lasten palaute ja vaikkapa lapsen innostuminen johonkin suunnittelemaani toimintaan, on ollut kannustavaa. Myös vanhemmilta saatu palaute on tukenut minua.
4. Rohkeasti haasteita kohti! Ei tarvitse vältellä vaikeita asioita. Harjoittelussa sinulla on mahdollisuus mokata – käytä se mahdollisuus! Kannattaa rohkeasti alusta asti mennä tervehtimään vanhempia. Vaikka tervehtisi monta kertaa, niin se ei haittaa! Huomaa myös, että harjoittelun sujuminen ei ole vain itsestä kiinni. Työyhteisöt ovat erilaisia ja jossain voi olla menossa joku täysin sinuun liittymätön prosessi.

Näin siis opiskelijat kertoivat. Entä mitä ajatuksia **työtiimillä ja päiväkodin ohjaavalla opettajalla** on harjoittelusta?

- Kysele ja ole aktiivinen
- Uskalla mennä oman osaamisen ulkopuolelle ja epämukavuusalueelle
- Älä pelkää epäonnistua, niistä oppii eniten :)
- Pyri alusta alkaen saamaan lapsiin kontakti menemällä mukaan lasten touhuihin ja olemalla läsnä (älä vain seuraa vierestä)
- Esittäydy rohkeasti vanhemmille
- Kysele perusteluja, miksi asioita tehdään tietyllä tavalla
- Sinulla on oikeus osallistua tiimin palaveriin, tuo siellä yhteisiin pohdintoihin omia ajatuksiasi
- Pyri käyttämään saamasi palaute hyödyksi tulevaisuuden tilanteissa ja toiminnoissa (sekä + että - palaute)
- Tarkkaile henkilökunnan tapoja tehdä työtä lasten kanssa. Mieti millainen varhaiskasvatuksenopettaja itse haluaisit olla ja poimi sieltä hyviä malleja itsellesi, jotka vievät kohti omanlaistasi opettajuutta.
- Ole oma itsesi! Tätä työtä tehdään omalla persoonalla ja se saa työpaikalla näkyä!

Entäpä millaisia ajatuksia **koulutuksen ohjaavalla opettajalla** on ohjaajana toimimisesta?

Mikä on koulutuksen ohjaavan opettajan tehtävä?

Mielestäni ensisijaisena tehtävänäni ohjaajana on huolehtia, että harjoittelun käytännön edellytykset, kuten harjoittelupaikassa olominen ja siellä toteutuva ohjaussuhde, ovat kunnossa. Lisäksi minun tehtäväni on olla opiskelijaa varten, tukea häntä hänen oppimisprosessissaan hänen sen hetkessä tilanteessaan.

Mitä ajatuksia sinulla on harjoittelun ohjaamisesta?

Harjoittelun alkuvaihe on tärkeä sekä opiskelijalle että ohjaajalle. Harjoittelun alkuun onkin hyvä varata aikaa tutustumiselle ja yhteiselle orientoitumiselle harjoitteluun. Vuorovaikutus erityisesti harjoittelupaikan ohjaajan kanssa on ensiarvoisen tärkeää koko harjoittelun kannalta. Lisäksi on tärkeää huomioida koko työtiimin merkitys sekä ohjausresurssina että yhteisen oppimisen mahdollisuutena.

Ohjaussuhteet rakentuvat monien asioiden kokonaisuudesta ja niissä saattaa matkan varrella syntyä erilaisia solmuja. Solmut voi kuitenkin nähdä oppimisen mahdollisuuksina ja ne ovat tarkoitettuja avattaviksi yhdessä. Yksin ei kenenkään kannata eikä tarvitse jäädä miettimään asioita vaan niistä kannattaa keskustella. Asioista voi puhua niin harjoittelupaikan kuin koulutuksenkin ohjaavan opettajan kanssa. Asioiden selvittäminen on kaikkien kannalta tärkeä asia.

Mikä merkitys harjoittelulla on opiskelijan asiantuntijuuden kehittämisessä?

Opiskelijoiden kokemusten ja laajemminkin tutkimusten kautta on tullut esille, että harjoittelulla on tärkeä merkitys opiskelijan asiantuntijuuden kehittämisessä. Harjoittelun aikaiset oppimiskokemukset ovat ainutkertaisia, mutta samalla niillä on pitkäaikaisia merkityksiä.

Terveisesi harjoitteluun lähtevälle?

- Voit olla avoimesti ja rohkeasti siinä oppimisvaiheessa, missä olet.
- Oma aktiivisuutesi ja sitoutumisesi on tärkeää ja se, että olet itse vastuullinen toimija harjoittelussa.
- Harjoittelujen tavoitteena ei ole suorittaminen, vaan ne ovat oppimismahdollisuuksia oman varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden eteenpäin viemisessä.
- Tehtäviin kannattaakin suhtautua pohtimalla, miten tämä tehtävä auttaisi parhaiten itseäni. Varhaiskasvatustieteen opiskelijat ovat valinneet todella arvokkaan ja yhteiskunnallisesti tärkeän alan, jossa jokaisella on merkittävä tehtävä varhaiskasvatuksen arjessa ja sen kehittämisessä.

Tiivistettynä siis, harjoittelut ovat antoisia, vaikkakin rankkoja. Harjoittelun tehtäviin kannattaa suhtautua siten, että tekee niitä itseään varten. Opiskelija voi lähteä rohkein ja avoimin mielin harjoitteluun, haasteita kannattaa ottaa vastaan ja harjoittelussa ei tarvitse osata kaikkea. Ohjattu harjoittelu on oppimista varten!

Antoisaa harjoittelua!

LÄHTEET

Kasvatustieteiden tiedekunnan laatukäsikirja. (Luettu 24.4.2012) <https://www.jyu.fi/edu/tiedekunta/laadunvarmistus/johdanto>.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Liinamaa, T. 2014. Merkityksellisen ohjaus- ja vuorovaikutussuhteen olemus lastentarhanopettajakoulutuksen ohjatussa harjoittelussa. Jyväskylä studies in education, psychology, and social research. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5807-7>

Varhaiskasvatuksen kandidaattikoulutuksen opetusohjelma 2020–2023.

Varhaiskasvatuksen maisterikoulutuksen opetusohjelma 2020–2023.

Varhaiskasvatuksen koulutuksen opetussuunnitelma 2020–2023.

- Kandidaatin tutkinto: <https://opinto-opas.jyu.fi/2020/fi/tutkintoohjelma/varka2020/>
- Maisterin tutkinto: <https://opinto-opas.jyu.fi/2020/fi/tutkintoohjelma/varma2020/>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Ks. myös Yliopiston tutkintosääntö 2019. <https://www.jyu.fi/opiskelu/tutkintosaanto>.

LIITTEET

LIITE 1.

SANASTOA

Arviointilomake. Lomake, joka koulutuksessa jaetaan ennen harjoittelujakson alkua. Opiskelija ja harjoittelupaikan ohjaava opettaja/ohjaaja täyttävät arviointilomaketta harjoittelun aikana yhteisten keskustelujen pohjalta. Lomakkeeseen kirjataan muun muassa opiskelijan tavoitteita sekä opiskelijan ja ohjaajan sekä koko kasvattajatiimin yhteinen sopimus ohjauksen toteuttamisesta sekä väli- ja loppuarviointi harjoittelujaksosta. Lomake palautetaan koulutukseen ja siitä voi ottaa kopion omaan portfolioon.

Harke. Harjoittelun kehittämissyöryhmä, Harke. Työryhmään kuuluvat koulutuksen edustajat ja opiskelijajäsenet kokoontuvat noin kerran kuukaudessa. Työryhmä käsittelee kokouksissaan harjoitteluihin liittyviä kysymyksiä, kuten harjoittelujen sisältöjä ja ohjauskäytäntöjä, nimikkopäivä-kotiyhteistyötä sekä opiskelijoiden yksilökohtaisia harjoitteluihin liittyviä hakemuksia. Iso-Harke työryhmässä on edellä mainittujen lisäksi mukana varhaiskasvatuksen työelämän edustajia. Iso-Harke kokoontuu noin kerran lukuvuodessa.

Kehittäjäpäiväkoti. Päiväkoti, jossa opiskelija voi valitessaan suorittaa molemmat harjoittelunsa. Kehittäjäpäiväkoteja ovat ne harjoittelupäiväkodit, jotka ovat mukana YHDESSÄ! Varhaiskasvatuksen harjoittelupäiväkotitoiminnan kehittämishankkeessa ja jatkavat hankkeen loputtuakin harjoittelupäiväkoteina.

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö. Yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Esi-merkiksi päiväkodissa moniammatillista yhteistyötä toteutetaan toimimalla yhdessä varhaiskasvatuksen opettajien, lastenhoitajien, erityisopettajien, puheterapeuttien ja lastensuojelun henkilökunnan kanssa. Ohjattujen harjoittelujen ohjaus toteutuu moniammatillisena tiimityönä, jossa osallisina ovat kaikki lapsiryhmässä työskentelevät kasvattajatiimin jäsenet.

Ohjaava opettaja. Opiskelijalle nimetään kullekin harjoittelujaksolle kaksi ohjaajaa, joista toinen on koulutuksen ohjaava opettaja. Varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksessa toinen ohjaaja on päiväkodin vastuupettaja. Ohjaus toteutuu kuitenkin koko tiimin yhteisenä moniammatillisena yhteistyönä.

Ohjauskeskustelu. Harjoittelujakson aikana opiskelija ja harjoittelupaikan ohjaava opettaja /ohjaaja käyvät ohjauskeskusteluja. Koulutuksen ohjaavan opettajan kanssa opiskelijalla on ennen harjoittelujakson alkua ohjauskeskustelu (aloituskeskustelu), jossa keskustellaan muun muassa opiskelijan tavoitteista. Harjoittelujakson jälkeen on vastaavan lainen ohjauskeskustelu, jossa keskustellaan harjoittelusta (loppukeskustelu). Varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksen perusharjoittelussa koulutuksen ohjaavan opettaja käy ohjauskäynnillä opiskelijan harjoittelupaikassa. Ohjaava opettaja seuraa opiskelijan ohjaamaa toimintaa, minkä jälkeen opiskelija ja koulutuksen ja päiväkodin ohjaavat opettajat keskustelevat. Syventävässä harjoittelussa ohjauskeskustelu toteutuu yhteisenä tapaamisena opiskelijoiden sekä ohjaavien opettajien kanssa. Tällöin pienryhmän opiskelijat ja heidän ohjaavat opettajat päiväkodeista tapaavat yhdessä koulutuksen ohjaavan opettajan kanssa ensisijaisesti jonkun opiskelijan harjoittelupäiväkodissa.

Opettajan pedagogiset opinnot. Opinnot, jotka antavat opiskelijalle yleisen pätevyyden toimia aikuisopetus- ja ohjaustehtävissä. Osa opettajan pedagogisiin opintoihin sisältyvistä opinnoista sisältyy kandidaatin tutkintoon. Maisteriopintojen syventävän harjoittelun voi suorittaa suuntautuen aikuisten opettamiseen. Opettajan pedagogisten opintojen suorittamisen edellytyksenä on maisterin tutkinto.

Orientaatioiltpäivä. Koulutuksen tiloissa ennen harjoittelua järjestettävä tapahtuma, jonne kutsutaan usean päiväkodin ohjaavat opettajat ja harjoitteluun lähtevät varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijat. Orientaatioiltpäivässä työstetään yhdessä harjoittelun sisältöjä, tavoitteita, oppimistehtäviä sekä ohjauksellisia teemoja.

Portfolio. Kansio tai kansiokokonaisuus, joka koostuu harjoittelun aikana tuotetuista dokumenteista kuten kirjallisista tavoitteista, suunnitelmista ja itsearvioinneista.

TOPS. Henkilökohtainen työssä oppimisen suunnitelma. Kirjallinen TOPS laaditaan maisterikoulutuksen Varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta syventävässä harjoittelussa (VARSO12) ja se sisältää muun muassa omat tavoitteet harjoittelulle, harjoittelupaikan kuvauksen, suunnitelman kehittämistehtävästä ja opetustunneista.

Toiminta-, viikko-, kausi- ym. suunnitelmat. Kirjallisia suunnitelmia, joita opiskelija laatii, toteuttaa ja arvioi harjoitteluissa.

Tutustumispäivä. Ennen harjoittelua oleva yhden päivän tutustuminen harjoittelupäiväkotiin. Tutustumispäivän ajankohta sovitaan harjoittelupaikan ohjaavan opettajan kanssa.

Vaihtuva päiväkot. Varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksessa harjoitteluille valittava ohjatun harjoittelun muoto, jossa harjoittelupäiväkot vaihtuu molemmissa harjoittelussa.

Vaitiolovelvollisuus. Opiskelijoita harjoitteluissa sitova lakisääteinen velvollisuus olla kertomatta harjoittelussa kuulemiaan yksityisiä asioita eteenpäin. Katso tarkemmin Varhaiskasvatuslaki (2018/540).

Vertaisarviointi. Varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksessa opiskelijatoverin vierailukäyntiin liittyvä opiskelijatoverin antama suullinen ja/tai kirjallinen palaute opiskelijan toiminnasta harjoittelussa. (ks. vierailukäynti.)

Vierailukäynti. Varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen harjoittelussa opiskelijatoverin vierailu harjoittelujaksolla opiskelijan harjoittelupaikassa. Perus- ja Syventävässä harjoittelussa opiskelija vierailee yhtenä harjoittelupäivänä opiskelijatoverin harjoittelupaikassa, ja vastaavasti opiskelijatoveri vierailee opiskelijan omassa harjoittelupaikassa. Vierailukäyntiin sisältyy keskustelu vierailijan, opiskelijan ja päiväkodinohjaavan opettajan kesken. (Ks. myös vertaisarviointi.)

LIITE 2.

HARKE-RYHMÄN JÄSENET LUKUVUONNA 2020–2021

Koulutuksen edustajat:

Elina Lehtinen (pj.) elina.s.lehtinen@jyu.fi

Anniina Berg

Sari Lipponen

Raija Perko

Tuulikki Ukkonen-Mikkola

Harkkeen sähköpostiosoite: var-harke@jyu.fi

Työelämän edustajat Iso-Harkkeessa:

Kati Laaksonen (Kuokkalan pk)

Sampo Leskinen (Kotimäen pk)

Minna Pajala (Puuppola-Tikkakoski-Liinalampi-Luonetjärvi –alue, pk:n johtaja)

Mari Manninen (Touhula-päiväkodit)

Elina Hurme (Jämsä)

Maria Kankkio (Laukaa)

Tiina Kulmala (Saarijärvi)

Tuula Sarja (Äänekoski)

Eija Saari (Kannonkoski)

Paula Vulli (Keuruu)

Opiskelijaedustajat:

Karoliina Kovalainen

Ella Markkola